

200930

Till Kulturdepartementet
med kopia till Socialdepartementet

Handläggare: Marie-Louise Luther

Säkra pollenprognosernas framtid

Pollenprognoser uppfattas av allmänheten som ett självklart komplement till de dagliga väderrapporterna under pollenperioden. En nationell undersökning 2015 1) visar att så många som ca 30 procent av Sveriges befolkning uppger att de har pollenallergi och antalet har ökat. Pollenprognoserna efterfrågas i stor utsträckning av dem med pollenallergi. Astma- och Allergiförbundet har under flera år uppmärksammat regeringen på att verksamheten för pollenprognoser är bristfälligt organiserad och saknar långsiktig finansiering.

År från år hotas pollenmätningarna (pollenfällor) på olika orter av nedläggning på grund av bl a bristande finansiering och osäkra anställningsformer. Utan pollenfällor kan inga prognoser göras. För att säkra prognosernas överlevnad på lång sikt krävs ett tydligt nationellt uppdrag till en huvudman att samordna och ansvara för driften av ett rikstäckande nationellt nätverk. Idag finns 20 mätstationer placerade i landet som behöver finansiering säkrad på lång sikt, till en kostnad på knappt 4 miljoner kr. Framöver skulle ytterligare 5 mätstationer behövas.

Pollenmätningarna är på många sätt värdefulla och prognoserna efterfrågas i stor utsträckning av pollenallergiker och media. De med pollenallergi får hjälp att hantera sin livssituation och mildra effekterna av allergin. Kostnaden för denna service är högst troligt försumbar i förhållande till nyttan som informationen har för individen. Den samhällsekonomiska vinsten borde vara betydande då en välbehandlad pollenallergi som baseras på pollenmätningar minskar risken för sjukskrivningar och påverkar arbetsprestationer positivt. 8) En studie från 2016 visar att samhällskostnader för pollenallergi (inklusive indirekta kostnader som sjukskrivningar och produktionsbortfall) i Sverige uppgår till 13 miljarder kronor. 8)

Vi vill påminna om att en statlig utredning om pollenprognosernas framtid genomfördes 2011. 2) En arbetsgrupp knuten till Socialdepartementet fick uppgiften att utreda situationen kring utbudet av pollenmätningar i Sverige, behoven hos pollenallergiker samt hur verksamheten med pollenmätningar bör organiseras i framtiden. Utredningen färdigställdes men publicerades aldrig. Utredningen föreslog ett statligt bidrag på 3,5 miljoner för 25 mätstationer. För mer information och fakta om behov av pollenmätningar, se bilaga.

Förslag för att säkra pollenprognosernas framtid presenteras på nästa sida.

- Ett stabilt rikstäckande nätverk
Ett rikstäckande nätverk behöver etableras grundat på ett mer långsiktigt åtagande om ansvar för drift av mätstationerna. Placeringen av stationer bör ske på mer vetenskapliga grunder, med hänsyn till olika vegetationszoner, topografiska, klimatologiska skillnader och befolkningsunderlag, men även utifrån ett brukarperspektiv, då det handlar om en viktig service till allmänheten. Personer med pollenallergi över hela landet bör ges rimligt lika möjlighet till en relevant och representativ pollenprognos. Huvudmannen bör få i uppgift att utreda och besluta var stationer i ett framtida nätverk bör placeras.
- Fler stationer är önskvärt på sikt – ca 25 i ett nationellt nätverk
Ett mer heltäckande nationellt nätverk med fler mätstationer behöver byggas upp. Det nuvarande kan inte anses vara tillräckligt utbyggt för att tillgodose behovet av god service till pollenallergiker runt om i landet. Variationer i topografi, vegetationszoner samt olikheter i klimat i landet motiverar fler mätstationer. På några års sikt borde fler stationer etableras så att prognoser i framtiden utarbetas från totalt ca 25 stationer. Placering bör utredas av huvudmannen i samråd med berörda myndigheter och annan sakkunnig expertis. Italien, Tyskland och Frankrike är exempel på länder med fler pollenfällor än Sverige. 9)
- Nationellt uppdrag till en statlig myndighet - en huvudman
Ett tydligt nationellt uppdrag bör ges till en statlig huvudman att samordna och ansvara för drift av ett rikstäckande nationellt nätverk med dagens 20, och på sikt ca 25 mätstationer, placerade över hela landet. Uppgiften bör lämpligen skrivas in i instruktionen för en myndighet för att ge förutsättning för en mer stabil och långsiktig hållbar nationell modell för pollenmätningarna. Ansvarig myndighet bör överväga att inrätta någon form av samrådsorgan för att knyta till sig olika sakkunskap på området där brukarperspektivet är särskilt viktigt att ha med sig. Myndigheten bör i framtiden svara för att utveckla och förbättra information om pollenprognoserna. I instruktionen bör det skrivas in att myndigheten ska samråda med Astma- och Allergiförbundet bland annat när det gäller att vidareutveckla informationsverksamheten.
- Utökad statlig finansiering säkrar och stabiliserar driften
I framtiden behöver systemet för finansiering av pollenmätningarna bli mer stabilt, robust och de ekonomiska villkoren bör kunna förutses på längre sikt. Ett utökat statligt åtagande för drift av mätstationerna är önskvärt och erbjuder nödvändig ekonomisk stabilitet. Myndigheten bör, med stöd av ett utökat anslag, få ansvar för att med statliga medel finansiera drift av samtliga mätstationer och som huvudman ha en samlad budget för hela verksamheten.

Kristina Ljungros
generalsekreterare
Astma- och Allergiförbundet

Henrik Aronsson
prefekt, Inst för biologi och miljövetenskap
Göteborgs Universitet

Bilaga med fakta om behov av pollenprognoser

Dagens organisation för pollenprognoser:

Sverige är uppdelat i tre regioner där olika huvudmän ansvarar för att ta fram pollenprognoser; Palynologiska laboratoriet vid Naturhistoriska Riksmuseet (NRM) i Stockholm, Pollenlaboratoriet vid Göteborgs Universitet och Pollenlaboratoriet i Umeå AB. Antal mätstationer är idag 20 st och en aktuell lista över dem finns på www.pollenrapporten.se.

Palynologiska laboratoriet vid NRM i Stockholm har en viss samordnande funktion och ansvarar för de statliga medlen (Socialdepartementets anslag 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård). Sedan 2013 har ett bidrag på 1,3 miljoner kr tilldelats som ett stöd för landets pollenprognosverksamhet (anslaget har haft samma nivå i flera år). NRM fick 2019 också en viss extra tilldelning av 200 000 kr för metodutveckling av verksamheten.

Bidraget från anslag 1:6 statsbidraget finansierar tjänsterna på Palynologiska laboratoriet samt driften av sex fällor (i Göteborg, Skövde, Nässjö, Forshaga, Sundsvall och Östersund). Ytterligare fyra fällor (i Västervik, Jönköping, Norrköping och Eskilstuna) finansieras genom bidraget i kombination med medel från kommun eller region. Driften av sex pollenfällor i landet (i Malmö, Kristianstad, Hässleholm, Bräkne-Hoby, Umeå och Luleå) finansieras av antingen kommuner, regioner eller ett samarbete dem emellan. Resterande fyra pollenfällor (i Stockholm, Visby, Borlänge och Gävle), samt arbetet med att samordna, sammanställa och presentera resultaten från mätstationer bekostas av NRMs anslag från kulturdepartementet samt intäktsmedel från försäljning av pollenprognoser.

Det saknas som synes en hållbar och sammanhållen organisation för verksamheten nationellt. Finansieringen riskerar år från år att dras in eller urholkas. Det är också ett stort aktuellt bekymmer att pollenfällorna i Umeå, Luleå, Sundsvall och Östersund riskerar stå utan huvudman då Pollenlaboratoriet i Umeå AB läggs ned. Det saknas i dagsläget en plan för fortsatt säkring av verksamheten där. För fortsatt verksamhet vid Göteborgs universitet efter pensionsavgångar vore det önskvärt att kunna erbjuda tryggare anställningsförhållanden och resurser till kompetensutveckling för personal.

Allmänhetens intresse för pollenprognoserna

Pollenrapporten på Naturhistoriska Riksmuseet har kring 2 miljoner visningar årligen. 3) Astma- och Allergiförbundet kan vittna om att intresset för pollenprognoserna har stärkts i takt med att antalet människor med pollenallergi har ökat från ca 17 procent 1998 4) till 30 procent 2015.1) En nationell undersökning 2015 1) visar att betydligt fler personer med allergisjukdom följer pollenprognoserna jämfört med andra, även om många med pollenallergi uppger att de inte följer dem. Ökad upplysning från t ex primär- eller specialistvården om att följa prognoserna skulle kunna öka beredskapen hos känsliga grupper. Livskvaliteten hos dessa grupper skulle då förbättras eftersom det ökar möjligheten till en välbehandlad allergi.

Sjuk av pollen

Att ha en lindrig pollenallergi är som att vara förkyld. Ögon och näsa rinner och kliar, man känner sig lite hängig och nyser. Svår pollenallergi påminner däremot mer om en influensa. För personer med svår pollenallergi påverkas det dagliga livet mycket och vissa måste sjukskrivas för att ta sig igenom den värsta pollentiden. Studier om pollenallergi hos elever visar negativ påverkan på skolprestationer under pollensäsong även om det långsiktigt inte innebär sämre akademiska slutresultat. Flera studier visar att allergi under pollensäsong försämrar kognitiv funktion, prestationsförmåga i skola, sömn, livskvalitet och aktiverar inflammation. Elever med astma har visat sig få sämre betyg än elever utan astma. 5)

Nyttan av pollenprognoser

Man kan inte alltid få en egen uppfattning av hur höga pollenhalterna är eftersom pollen inte syns i luften. Väder och vind påverka halterna på ett sätt som inte kan avgöras genom att se ut genom fönstret. Dessutom förekommer långväga transport av pollen från andra länder som vi inte kan förutsägas utan pollenfällor. Prognoserna hjälper dem som har pollenallergi att bli planera när de ska påbörja medicinering och aktiviteter utifrån dagens halter. De kan användas som ett redskap i vård och egenvård för att ta kontroll över sin situation och utgöra en del av en patientutbildning för att öka medvetenheten hos patienter, förebygga svåra reaktioner och bidra till färre sjukdagar. De kan även användas kliniskt för att ställa diagnos, vid allergivaccination och i forskningssyfte om pollenallergi. Prognoserna når även dem som inte söker läkare utan bara tar receptfria läkemedel. Den stora spridningen av pollenprognoser i olika media talar för att de behövs och utvärderingar visar att personer med pollenallergi har behov av informationen. 6)

Pollen och klimatförändring

Klimatförändringarna (värme, ökad halt koldioxid och andra växthusgaser) har direkt inverkan på pollensäsongens längd, mängden pollen som växter producerar och växternas utbredningsområde. En studie från Stockholmsområdet visar att lövträden startar pollenproduktionen ca två veckor tidigare nu än för 40 år sedan, medan gräs och gråbo slutar sin pollensäsong en respektive två veckor senare än för 40 år sedan. Pollensäsongens totala längd har alltså ökat betydligt och kan därmed påverka personer med pollenallergi under större delen av året. 1)

Pollen och luftföroreningar

Luftföroreningar irriterar slemhinnorna i luftvägarna som då lättare tar upp pollenallergen, vilket förvärrar allergireaktionen. Pollen har dessutom en klabbig yta som lätt fäster partiklar till sig. När halterna luftföroreningar går upp samtidigt som pollenhalterna ökar blir slemhinnorna i luftvägarna dubbelt attackerade. I stadsmiljöer har den kombinerade effekten av luftföroreningar och pollen visat sig stimulera allergiutveckling och öka allergisymtomens svårighetsgrad. 1)

Samhällskostnader för pollenallergi.

Förutom att pollenmätningar ökar livskvaliteten för individer är mätningarna lönsamma ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Indirekta kostnader för pollenallergi (bl a sjukskrivning och produktionsnedsättning) är störst, därtill kommer kostnader för mediciner, sjukvårdskontakter och besök. 2016 kostade det samhället 13 miljarder kronor. För en individ med pollenallergi var kostnaden för arbetsnedsättning 6700 kronor, vilket främst drabbar arbetsplatsen. 7)

I Skåne beräknas produktionsbortfall för pollenallergi uppgå till 59 Mkr, kostnad för receptfria läkemedel ca 30 Mkr, medan kostnad för tre mätstationer bara blir 530 000 kr. 8) Folkhälsoberedningen i Skåne uttalar; "Det är också sannolikt att man kan minska antalet sjukdagar, produktionsbortfall på arbetsplatser och kostnaderna i sjukförsäkringssystemet. Detta leder också till ökade skatteintäkter för kommuner och regioner. Kostnaden för pollenmätningar kan därför antas vara försumbar i förhållande till de samhällsekonomiska vinster som mätresultat och prognoser leder till". I den statliga pollenutredningen 2011 2) presenterades följande räkneexempel; "Kostnaden för att driva 25 mätstationer i Sverige en hel säsong motsvarar kostnaden för en halv tablett Clarityn per svensk pollenallergiker och år".

Källor:

- 1) Miljöhälsorapport 2017, Folkhälsomyndigheten och Karolinska Institutet
- 2) Ds 2011:xx , Utredning om pollenmätningar, Socialdepartementet
- 3) Årsredovisning pollen, Naturhistoriska Riksmuseet 2019
- 4) Miljöhälsorapport 2001, Socialstyrelsen, Institutet för Miljömedicin, Miljömedicin SLL. (Dahl, Å et al 2013. Pollen, luftföroreningar, allergi. Slutrapport - studie på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götaland och Naturvårdsverket)
- 5) Alexandra Ek, PhD, litteraturstudie om pollen och skolprestationer, CAMM, Region Stockholm (studie: Borres, M. 2008. Allergisk rhinit – mer än snuvig näsa.)
- 6) Utvärdering av pollenprognoserna på NRMs webbplats 2006, via Ds 2011:xx
- 7) Studie om samhällskostnader för rhinit, professor Lars-Olaf Cardell, Karolinska Institutet 2016
- 8) Pollenmätningar, klinisk nytta och ekonomi, rapport för Region Skåne, av Åslög Dahl, Göteborgs Universitet 2013
- 9) Se webbsidan; https://oteros.shinyapps.io/pollen_map .